

УДК 371.134. 316.422. 963 (045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-372-382](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-372-382)

Борбич Наталія Віталіївна кандидатка педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, проспект Волі, 36, м. Луцьк, 43000, тел.: (095) 923-24-20, <https://orcid.org/0000-0002-3423-7319>

Казмірчук Олег Анатолійович завідувач відділення початкової та дошкільної освіти, викладач-методист циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, проспект Волі, 36, м. Луцьк, 43000, тел.: (050) 674-63-28, <https://orcid.org/0000-0001-6970-5955>

Хомярчук Алла Петрівна викладачка циклової комісії суспільних та художньо- мистецьких дисциплін, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, проспект Волі, 36, м. Луцьк, 43000, тел.: (050) 721-67-76, <https://orcid.org/0000-0001-7229-7905>

Левицький Олександр викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, проспект Волі, 36, м. Луцьк, 43000, тел.: (050) 522-62-02, <https://orcid.org/0000-0001-9107-7502>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. У статті розглянуто професійну компетентність, що пов'язана зі здатністю студентів оволодівати знаннями у ЗВО. Визначено, що педагогічна компетентність вчителя – це здатність керувати навчанням, що включає планування, реалізацію та оцінювання результатів навчання здобувачів освіти. Цими компетенціями повинен володіти кожен учитель, щоб досягти успіху в навчанні та викладанні. Професійна компетентність визначається рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями особи, її вмотивованим прагненням до продовження освіти та самовдосконалення, творчим і

відповідальним ставленням до справи. Бути компетентним означає здатність мобілізувати набуті знання та досвід у певній ситуації. Компетентність фахівця – педагога виявляється у знаннях, обізнаності, авторитеті на педагогічній ниві. Наведені приклади, де професійну компетентність пов'язують із досвідом. Вольові зусилля у професійній педагогічній діяльності підкріплюються усвідомленням попереднього досвіду, викладач свідомо організовує свою діяльність, спрямовану на запланований конкретний результат. Проте не можна стверджувати, що компетентність тим вища, чим більше досвіду у викладача. Образно кажучи, необхідно мати свою точку зору, подолати спокусу працювати за шаблоном, продумати інтерактивні варіанти дій і рішення, вибрати оптимальні з них для створення успішного освітнього середовища. Щоб сформувати професійну компетентність майбутніх вчителів, зусилля, які необхідно зробити, включають: освіту та навчання на регулярній основі, активацію внутрішньої мотивації, безперервну освіту, оптимізація освітнього процесу, використання різноманітних стратегій для розвитку особистості, створення сприятливого середовища для студентів. Це дослідження має на меті визначити фактори які впливають на формування професійної компетентності майбутніх вчителів. За результатами цього дослідження було зроблено висновок, що професійна компетентність позитивно впливає на продуктивність та успіх майбутнього вчителя.

Ключові слова: педагогічна компетентність, майбутні вчителі, мотивація, освітнє середовище, освітній процес.

Borbych Nataliya Vitalyivna Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Pedagogy and Psychology, Communal Institution of Higher Education "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, Voli Ave., 36, Lutsk, 43000, tel.: (095) 923-24-20, <https://orcid.org/0000-0002-3423-7319>

Kazmirchuk Oleg Anatoliyovych Head of the department of primary and preschool education. teacher-methodologist of the cycle committee of social and artistic disciplines, Communal Institution of Higher Education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council, Voli Ave., 36, Lutsk, 43000, tel.: (050) 674-63-28, <https://orcid.org/0000-0001-6970-5955>

Khomyarchuk Alla Petrivna Teacher of the cycle committee of social and artistic disciplines, Communal institution of higher education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council, Voli Ave., 36, Lutsk, 43000, tel.: (050) 721-67-76, <https://orcid.org/0000-0001-7229-7905>

Levytskyi Oleksandr Teacher of the cycle committee of natural and mathematical disciplines, Communal institution of higher education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council, Voli Ave., 36, Lutsk, 43000, tel.: (050) 522-62-02, orcid.org/0000-0001-9107-7502

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Abstract. The article examines professional competence related to the ability of students to master knowledge in higher education. It was determined that the teacher's pedagogical competence is the ability to manage learning, which includes planning, implementation and evaluation of learning outcomes of students. Every teacher must have these competencies to be successful in learning and teaching. Professional competence is determined by the level of professional education, experience and individual abilities of a person, his motivated desire to continue education and self-improvement, creative and responsible attitude to work. Being competent means the ability to mobilize acquired knowledge and experience in a certain situation. The competence of a specialist – a teacher is manifested in knowledge, awareness, authority in the pedagogical field. Examples are given where professional competence is associated with experience. Volitional efforts in professional pedagogical activity are supported by awareness of previous experience, the teacher consciously organizes his activities aimed at a planned specific result. However, it cannot be claimed that the more experience a teacher has, the higher the competence. Figuratively speaking, you need to have your own point of view, overcome the temptation to work according to a template, think through interactive options for actions and solutions, choose the optimal ones to create a successful educational environment. In order to form the professional competence of future teachers, the efforts that must be made include: education and training on a regular basis, activation of internal motivation, continuous education, optimization of the educational process, use of various strategies for personal development, creation of a favorable environment for students. This study aims to determine the factors that influence the formation of professional competence of future teachers. According to the results of this study, it was concluded that professional competence has a positive effect on the productivity and success of the future teacher.

Keywords: pedagogical competence, future teachers, motivation, educational environment, educational process.

Постановка проблеми. Критичною потребою в усьому світі є освіта, щоб підготувати студентів до успішного, повноцінного життя: надання їм відповідного освітнього досвіду, який розвиватиме їхні захоплення, здатність розв'язувати проблеми та навички мислення вищого рівня, включаючи критичне мислення та креативність.

Незважаючи на те, що математика, природничі науки та мова є важливими базовими навичками, викладачі повинні розуміти, те, що легко навчити і легко перевірити, також речі, які легко оцифрувати, автоматизувати та ін. Як наслідок, найрізкіший спад на ринку праці відображає зниження попиту на ці рутинні когнітивні навички, тоді як попит на неповторювані аналітичні навички та нестандартні інтерактивні навички, такі як кодування та вирішення проблем, є популярними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі опрацювання наукових досліджень (Авшенюк Н., Брюховецька Є., Бібік Н., Ващенко Л., Войцехівський М., Гедзик А., Дубасенюк О., Десятов Т., Дяченко Л., Замелюк М., Коберник О., Карпова Л., Локшина О., Лозова В., Лузан Л., Сергієнко Н., Чорноус В. та ін.) з даної проблеми, ми виявили, що автори розглядають професійну компетентність: поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне, його зміст змінюється у відповідності із процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті (Сергієнко Н.) [10], це властивість особистості, що володіє комплексом професійно-значущих для вчителя якостей, має високий рівень теоретичної та практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної педагогічної співпраці з учнями на основі впровадження сучасних технологій навчання (Чорноус В.) [11], інтегрована властивість особистості поєднання теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності (Замелюк М.) [7], показник професійного розвитку кожного викладача (Брюховецька Є.) [3], показник п'яти складових (ціннісна, методологічна, психолого-педагогічна, комунікативна, управлінська), кожна з яких характеризується трьома компонентами (когнітивна, операційно-технологічна, особистісна (Войцехівський М.) [4] та ін.

Мета статті – визначити фактори які впливають на формування професійної компетентності майбутніх вчителів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі студенти повинні розуміти предмети на досить глибокому рівні, щоб мати змогу з ними працювати: знати основи математики, хімії, біології та історії та вміти застосовувати їх для вирішення реальних проблем. Замість того, щоб викладати, тестувати та повторно перевіряти математичні

процедури, які часто здаються непридатними для практичного використання, викладачі повинні представити проблеми, які дозволять студентам навчитися використовувати ці базові навички, мислити математично та застосовувати ці знання – здатність, яку називають кількісною грамотністю. або «число».

Таким чином, майбутні вчителі повинні вміти критично мислити, щоб поєднувати ідеї та джерела з різних дисциплін.

Завданням і основною метою освіти має бути виховання вже цікавих, гнучких, креативних і потенційно критичних мислителів, щоб зберегти їхню природну схильність до навчання протягом усього подальшого життя. Надто часто ми недооцінюємо вроджену креативність студентів, і численні дослідження [1;3;4;6] показали чіткий зв'язок між тим, чого очікують викладачі, і тим, чого досягають студенти.

Щоб досягти успіху, викладачі повинні знайти способи використовувати емоційні аспекти навчання для сучасних студентів. Неакадемічні навички, такі як особистість, емоції, емпатія, і мета когнітивні навички, такі як цікавість і само ефективність, хоча вони не є невід'ємною частиною жодної предметної програми чи періоду навчання, мають вирішальне значення для довгострокового благополуччя людей, кінцева мета освіти. Зараз ми маємо достатньо знань про людський розвиток, щоб розвивати практики та систематичні зусилля в шкільному середовищі, щоб майбутні вчителі могли розвивати потенціал, з яким вони народилися, завдяки уважному вихованню, яке можуть забезпечити педагоги. Щоб отримати користь від таких зусиль, студенти також повинні задовольнити свої найосновніші потреби.

Майбутні вчителі мають добре знати предмети, які вони будуть викладати; володіти новітніми технологіями, навичками керування класом, взаємодії та залучення своїх учнів, різноманітними ефективними педагогічними практиками, а також останніми неврологічними дослідженнями; уміти розпізнавати та виходити за рамки власних упереджень, щоб визначити унікальні сильні сторони та таланти учнів [6].

Зокрема, поєднання цифрового контенту з особистим контентом і діяльністю є надзвичайно успішним способом навчання. Існує думка (Войцехівський М., Гедзик А., Дубасенюк О., Десятов Т., Дяченко Л., Замелюк М. та ін.), що технології повинні служити викладачам і навчанню, та не замінювати їх та методи навчання.

Як показує дослідження (Шелестової Л.), «змішане навчання», поєднання цифрового з особистим контентом і діяльністю, є

надзвичайно успішним способом навчання майбутніх вчителів та дають педагогам гнучкість, для освітнього процесу (можуть використовувати комп'ютери, щоб представити базову інформацію окремим студентам, водночас працюючи віч-на-віч з невеликими групами, які вже ознайомлені з матеріалом) [12].

Змішане навчання може будуватися на основі різних моделей, серед яких виділяють такі: «Перевернутий клас», «Зміна робочих зон», «Автономна група» тощо. Однією з успішних моделей є «Перевернутий клас», що допомагає виносити подачу матеріалу за межі офіційного часу заняття, щоб студенти могли ознайомитися з темою та мали час для розширення своїх знань через обговорення та інтерактивну діяльність [12].

У документі «Критерії оцінювання знань та умінь студента» КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської області від 30 серпня 2019 року, визначаються види контролю: оцінювання академічних досягнень студентів здійснюється під час міжсесійного (поточного та модульного) та підсумкового контролю знань студентів; поточний і семестровий контроль; курсова робота; практика; атестація здобувачів вищої освіти. При комплексній оцінці успішності викладач визначає види робіт та критерії оцінювання з урахуванням особливостей освітнього компонента, обсягу годин, відведених навчальним планом, контингенту студентів [9].

Гаврильєв В., Бондаренко В., Бойко І. Критеріями оцінювання можуть бути характер засвоєння вже відомого знання (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повнота і точність знань); якість виявленого студентом знання, логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура мовлення; ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, вміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці; оволодіння досвідом творчої діяльності; якість виконання роботи (зовнішнє оформлення, темп виконання, ретельність тощо) [5].

Як і освіта, оцінювання студентів має бути автентичним, ґрунтуватися на здібностях, необхідних їм у реальному житті. Замість того, щоб зосереджуватися виключно на обмеженому наборі когнітивних навичок, викладачам важливо зрозуміти, наскільки добре майбутні вчителі стають стійкими до навчання протягом усього життя – чи набувають вони широкого спектру життєво важливих навичок і ставлень, включаючи самосвідомість, допитливість, креативність, критичне мислення, відкритість до нових ідей, готовність ризикувати та вчитися на невдачах, емпатії та співпраці [2].

Студенти будь-якого віку беруть участь у наполегливій роботі над вирішенням проблем, вибираючи або традиційні проблеми, або більш відкриті дослідницькі проекти; черпають необхідні знання з різних джерел: відкриті лекції, вебінари, тренінги, статті в Інтернеті [2;6]. При цьому, викладач допомагає лише тоді коли вони впевнені, що потребують допомоги. Навчання таким чином сприяє формуванню у майбутніх вчителів професійної компетентності: творчої індивідуальності, сприйнятливості до формування освітніх інновацій, здатність адаптуватися до змін освітнього середовища. Професійний рівень майбутніх вчителів безпосередньо пов'язаний з соціально-економічним і духовним розвитком суспільства.

Серед шляхів розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя хочемо виділити: роботу в творчих групах; дослідницьку, експериментальну діяльність; інноваційну діяльність; різноманітні форми навчального супроводу; активну участь у навчальних конкурсах, майстер-класах, форумах, конференціях; використання інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) [8].

Але жоден із цих шляхів не буде ефективним, якщо сам студент не буде зацікавленим, умотивованим у необхідності підвищення власної професійної компетентності. Завдання викладача створити оптимальні умови освітнього середовища для вдосконалення професійних якостей майбутнього вчителя, при цьому активізує професійний саморозвиток особистості, внаслідок чого в розвиток навичок дослідницької діяльності, які згодом інтегруються в освітню діяльність.

Було проведено анкетування 10 викладачів КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської області спеціальності 013 Початкова освіта, освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр.

Нам цікаво було дізнатися, як застосовують компетентне навчання зі студентами викладачі. 70 % – особливу увагу приділяють міжпредметним зв'язкам, інтеграції навчання; 20 % – використовують такі питання та завдання які вимагають від студентів активної діяльності; 10 % – у вигляді комплексних творчих завдань і передбачають демонстрацію студентами знань, умінь і, головне, враховують здатність застосовувати їх при вирішенні запропонованих проблемних ситуацій.

Так, відповідаючи на запитання «Які компетенції та професійні навички можна набути під час педагогічної практики?» 70 % респондентів зазначили: спілкування, уміння організувати, планувати освітній процес, індивідуальний підхід до дітей; 30 % звертали увагу на взаємодію у системі «викладач-студент», критичне мислення.

Серед елементів педагогічної компетентності: 30 % віддають перевагу теоретичним педагогічним знанням, практичним вмінням, особистісним якостям педагога; 70 % уважають, що це розуміння, уміння, практична діяльність, досвід.

Аналіз відповідей студентів запитання (Як формується педагогічна компетентність у вчителя-початківця?) показав, що 60 % викладачів зміст своїх завдань орієнтують на творче використання студентами набутих знань і навичок. Наприклад, у завданні може бути запропоновано розробити професіограму вирішення однієї з типових завдань практичного характеру, ускладненої нетиповими компонентами, ситуаціями, відмінними від штатних ситуацій і вимагаючи оригінальних алгоритмів дій щодо їх вирішення. Запропоновані рішення мають бути обґрунтовані їх авторами з визначенням очікуваних результатів їх впровадження; 30 % звертають увагу на мотивованість навчальної діяльності студента; 10 % зазначають, що педагогічна компетентність у вчителя-початківця формується в умовах прояву творчої й дослідницької ініціативи, професійної мобільності, створення рефлексивного середовища, здатного до розвитку суб'єктів освітнього процесу.

Викладачам було запропоновано назвати педагогічні компетенції якими їм слід оволодіти. 70 % респондентів вказали на гнучкість в успішному розв'язанні завдання навчання й виховання, молодого фахівця, який психологічно стійкий; задоволений професією; досягає бажаних результатів у розвитку особистості; має й усвідомлює перспективу свого професійного розвитку; відкритого для постійного професійного навчання; збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску; соціально активному в суспільстві; відданому педагогічній професії; готового до якісної та кількісної оцінки своєї праці. Наприклад, Оксана М., зазначила, що сприймає гнучкість трохи занадто далеко. Іноді планує свої заняття лише після початку заняття звертаючи увагу на студентів, якщо вони зібрані то робимо з ними щось більш структуроване, як проектне навчання. Якщо у них поганий день, ми зробимо щось менш структуроване, наприклад розігрую сценарій, який вони написали. Мої плани занять більше нагадують місячні цілі щодо речей, які я хочу охопити, але я можу робити їх у будь-якому порядку та будь-яким методом, залежно від того, що учні здатні робити в певний день. Для 30 % викладачів цілком достатньо певної диференціації. Основний акцент на навички спілкування, навички організації групи, культурні традиції.

Під час проведення дослідження автори даної статті поширили анкетування цільових груп, до яких увійшли студенти різних курсів та

запропонували оцінювати компетентність своїх викладачів. Аналіз даних показав, що більшість студентів (70 %) вважають високим рівнем підготовки викладача до роботи зі студентами, 20 % задоволені в розвитку професійної компетентності викладача (участь в навчальних конкурсах, майстер-класах, форумах, конференціях; використання інформаційних комп'ютерних технологій), лише 10 % опитаних вказують на недостатнє впровадження ІКТ викладачем, частоту проведення консультацій.

Висновки. Таким чином, дане дослідження показало, що розвиток професійної компетентності у майбутніх вчителів є динамічним процесом включення та модернізація професійного досвіду, що веде до розвитку індивідуальних компетенцій, накопичення професійного досвіду, що передбачає постійний розвиток і успіх. Процес формування професійної компетентності також багато в чому залежить від оточення, тому освітнє середовище має сприяти професійному саморозвитку. Спираючись на вищезазначене, автори зазначають. Що створення оптимальних умов для виявлення самостійності та творчості студентів у розв'язуванні проблеми спілкування в педагогічній діяльності, тим самим дозволить студентам бачити власний розвиток і досягнення.

Література:

1. Авшенюк А., Десятов Т., Дяченко Л. та ін. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [н]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
2. Бібік Н., Ващенко Л., Локшин О. та ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [моногр.]; [за заг. ред. О. В. Овчарук]. Київ. : К.І.С., 2004. 112 с.
3. Брюховецька Є. Сутність і структура професійної компетентності. Духовність особистості : методологія, теорія і практика. 2013. № 3(56). С. 12–19.
4. Войцехівський М. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти. Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції (20-23 квітня 2015 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://conf.kubg.edu.ua/index.php.courses/idpurso/index-#.WBVanNKLTIV>.
5. Гаврильєв В., Бондаренко В., Бойко І. Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://repository.pdmu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8027/1/GavBonBoi2015-2.pdf>
6. Дубасенюк О. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства : зб. наук. праць молодих дослідників / [за заг. ред. О. Березюк, Л. Глазунової]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 10–16.
7. Замелюк М., Борбич Н., Оксенчук Т. Задоволення навчальних потреб викладачів шляхом постійного професійного розвитку. «Вісник науки та освіти»: журнал. 2022. № 5(5) 2022. С. 269-284.

8. Карпова Л. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2003. 295 с.
9. Критерії оцінювання знань та умінь студента» КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ipc.org.ua/wpcontent/uploads/2022/03/Поч.освіта__ОКР_м.с..pdf
10. Сергієнко Н. Професійна компетентність сучасного вчителя. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_5/24.pdf
11. Чорноус В. Сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність» майбутнього вчителя початкової школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v33/42.pdf>
12. Шелестова Л. Змішане навчання у початковій школі : методичні. Київ : «Фенікс», 2021. С.4-7.

References:

1. Avsheniuk A. & Desyatov T. & Dyachenko L. and others.(2014). Competency approach to teacher training in foreign countries: theory and practice: monograph / [n]. [Competency approach to teacher training in foreign countries: theory and practice: monograph / [n]]. Kirovohrad: Imex-LTD – Kirovohrad: Imex-LTD, 280 [in Ukrainian].
2. Bibik N. & Vashchenko L. & Lokshin O. and others.(2004). Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: [monogr.]; [in general ed. O. V. Ovcharuk]. [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: [monogr.]]; [in general ed. O. V. Ovcharuk]. Kyiv. : K.I.S. – Kyiv. : K.I.S., 112 [in Ukrainian].
3. Bryukhovetska E.(2013). The essence and structure of professional competence [The essence and structure of professional competence]. Personal spirituality: methodology, theory and practice – Personal spirituality: methodology, theory and practice. 3(56), 12–19[in Ukrainian].
4. Voitsekhivskyi M.(2015). Development of professional competence of a teacher in the conditions of innovative changes in the system of postgraduate pedagogical education [Development of professional competence of a teacher in the conditions of innovative changes in the system of postgraduate pedagogical education] Innovative activity of the teacher in the conditions of reforming school education: materials of the All-Ukrainian science and practice. Internet conferences – Innovative activity of the teacher in the conditions of reforming school education: materials of the All-Ukrainian science and practice. Internet conferences. (n.d.). conf.kubg.edu.ua: Retrieved from: <http://conf.kubg.edu.ua/index.phpcourses/idpurso/index-#.WBYYanNKLTIV> [in Ukrainian].
5. Gavriliiev V. & Bondarenko V. & Boyko I.(2015). Evaluation of the results of educational and cognitive activity of students [Evaluation of the results of educational and cognitive activity of students]. (n.d.). repository.pdmu.edu.ua: Retrieved from: <http://repository.pdmu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8027/1/GavBonBoi2015-2.pdf> [in Ukrainian].
6. Dubasenyuk O. (2010). Competency approach in professional teacher training [Competency approach in professional teacher training]. Formation of the aesthetic competence of the individual by the means of ethnology: coll. of science works of young researchers / [in general ed. O. Berezyuk, L. Glazunova]. Zhytomyr: Department of the State University named after I. Franka – Formation of the aesthetic competence of the individual by the means of ethnology: coll. of science works of young researchers / [in general ed. O. Berezyuk, L. Glazunova]. Zhytomyr: Department of the State University named after I. Franka, 10–16 [in Ukrainian].